

DOI: 10.18372/2415-8151.21.15062

ТВОРЧИЙ РУХ «МИСТЕЦТВА І РЕМЕСЛА» ТА ЙОГО ВКЛАД В РОЗВИТОК ДИЗАЙНУ

Олійник Олена Павлівна¹, Климчук Аліна Сергіївна²,

¹доцент, канд. арх., доцент КДІ, Національний авіаційний університет, Київ, Україна
e-mail: olena.oliinyk@npp.nau.edu.ua, orcid: 0000-0002-6786-0633

²магістрантка, Національний авіаційний університет, Київ, Україна,
e-mail: 4624057@stud.nau.edu.ua, orcid: 0000-0002-3477-6144

Анотація. В статті розглянуто засади руху мистецтва та ремесл. Наразі зростає зацікавленість до покоління дизайнерів напряму «Art & Crafts», пошук нових, сучасних інтерпретацій художніх ідей минулого, що потребують глибинного розуміння їхнього первісного значення. В статті наведено приклади робіт того часу, показано їх використання в інтер'єрі.

Філософські та культурологічні праці великих інтелектуалів вікторіанської доби – Томаса Карлайла, Джона Раскіна і Вільяма Морріса. Вони фактично сформували теоретичні засади руху, в основу якого покладено синтез мистецтв і різкий контраст – «свобода» середньовіччя у порівнянні з «рабством» сучасної фабрики.

Незважаючи на всі позитивні аспекти технічного прогресу, в той же час проявилися перші вади індустріального суспільства. Відкриття численних робочих місць на новостворених заводах та фабриках призвело до надзвичайної урбанізації країни та погіршення житлових умов у перенаселених робітничих кварталах.

Стрімкий розвиток капіталістичних відносин певним чином сприяв занепаду духовних цінностей минулого.

З'явився широковідомий вислів Морріса, який об'єднав красу і користь предметів ужиткового інтер'єрного дизайну, що був сформульований у лекції під назвою «Краса Життя», з якою Морріс уперше виступив у Бірмінгемському художньому товаристві і школі дизайну: «Не тримайте в своїй оселі нічого, в чому для вас нема користі або краси»

Наукова новизна полягає у розгляді причин створення руху та творчому пошуку спільного між рухом мистецтв і сприйняттям мінімалізму на той час і нашим сучасним баченням. Виявлено елементи руху «мистецтва та ремесл» та їх вплив на наступні покоління дизайнерів. Додатково показані причини виникнення руху і показано наскільки це потрібно сьогодні. Проаналізовано перехід від надмірного використання речей та показової розкоші на противагу до продуманого лаконічного інтер'єру, як способу життя. Оцінено питання руху «Art & Crafts» як передвісника модерну.

Ключові слова: лаконічний інтер'єр; художник-ремісник; Вільям Морріс; єдність матеріалу; форми та способу життя; Середньовіччя; принципи дизайну; орнамент; меблі

ВСТУП

У ХХІ сторіччі стало актуальним позбутися зайвого декору та знайти єдність в лаконічності, практичності і легкості простору. Таке поєднання нагадує рух мистецтв та ремесл, а також його творців, що у свій час виступили проти «показової розкоші» та показали, що штамповані вироби та бездумне розташування абсолютно різних речей не робить інтер'єр унікальним, а навпаки – він стає скучним, важким, нецікавим та змушує почуватися некомфортно.

«Рух мистецтва та ремесел» зародився у Великобританії у другій пол. ХІХ ст. як мистецька реакція на індустріалізацію промисловості та поширився у Європі і Північній Америці. Популярність «Руху» зумовлена різноаспектним соціокультурним розвитком тогочасного суспільства, яке у багатьох регіонах переживало період національного відродження.

З прискоренням індустріалізації в щоденний вжиток почали використовувати штамповані предмети. Головні ідеологи засади руху мистецтв боялися, що таким чином зникне унікальність та ремісництво, що може призвести до культурного падіння людства.

Зародженню руху посприяла фірма В.Морріса «Морріс, Маршал, Фолкнер і Ко» 1861р. Вона спеціалізувалася на виготовленні меблів, тканин, gobelenів та ін. [14]

Взірцем цього руху слугувало пізнє Середньовіччя. Саме ця епоха дала засновникам ключові засади, а саме: створити дизайн починаючи від системи ремісничих гільдій та дійти до функціональності, практичності та виразності предметного наповнення.

Представники «Руху» обстоювала ідеї соціалізму, предметам побуту вони надавали естетично-виховного значення.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Небагато праць присвячено дослідженню «Руху мистецтва і ремесл». Проте статті, що були опубліковані за цією темою зробили вагомий внесок у подальше вивчення цього питання.

Вивченням історії руху займалася Ямборко О.Я. Вона писала в статті «Історія «руху мистецтв та ремесл»: соціокультурний контекст» про зародження руху та чинники, що вплинули на ідеї та розвиток таких видатних діячів як Вільям Морріс. [1]

Мартиненко Н.М. у своїй дисертації на тему творчого шляху Джона Генрі Дерла посилалася на шлях та вплив концепцій та естетично-ідейних засад руху ремесл. [2]

Старовойтова А.К., Зуєва Є.Г. працювали над темою «дослідження формування художньо-композиційних принципів дизайну на основі руху «мистецтво та ремесла». Вони підійшли до цієї теми в контексті поєднання з сучасністю та шукали вплив тих принципів в проектуванні сучасного одягу. [3]

Поліха Л.Я. зачепила тему «мистецтв та ремесл» з цікавої позиції дизайну календарів та журналів Закарпаття ХХ століття на попередньому впливі руху. [4]

Дисертації Р. Силко про розвиток методики прикладного мистецтва Г. Земпера [5]

МЕТА

Виявити новітні засади руху «Мистецтва і Ремесл». Дослідити причини виникнення та головні ідеї що призвели до подальшого розвитку руху. Виявити зв'язок того часу з сьогоденням та прослідкувати чи у ХХІ сторіччі досі дотримуються принципів, закладених дизайнерами того часу.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

У другій половині ХІХ століття середовище буржуазії не знали якою мірою показати своє надмірне багатство і як наслідок заставляли свої помешкання різнорідними предметами та декором. В них не було відчуття міри, а їхнім помешканням бракувало легкості і простоти. В той час з'являється нова художня течія на противагу декоративізму. Так їх ідеєю було показати, що функціональність і продумане середовище вже значною мірою показує хто ти є, а також пропагування відмови від машинного виробництва та повернення до ремісництва.

Рух «Мистецтв та ремесла» виник як протест проти існуючого поділу високого та прикладного мистецтва, на переконання, що єднання мистецтва та ремесла може змінити сутність життя людей. Митці протестували проти існуючих способів виробництва товарів широкого вжитку, їх низької якості. [12]

«Мистецтво і ремесло» стало найменуванням стилістичного напрямку, яке проявилось в архітектурі, дизайні меблів, тканин, садів, кераміці, книжкової графіки тощо. Згодом цей напрямок завоював популярність у всій Європі й став предтечею модерну. [13]

Програма «Руху» взяла за основу зробити приватний простір доступним для всіх, а також створити підтримку ремісників у боротьбі проти промисловості. Проте виробничі роботи, виконані згідно індивідуального художнього проекту, за їх собівартістю були недосяжними для пролетаріату та середнього класу. В підсумку, надбання творців «Руху» використали їх опоненти – буржуа і промисловці.

Ідею відродження ремісничих гільдій за зразком середньовічних аналогів доповнила модель фахово-просвітницьких закладів у вигляді художньо-промислових шкіл та музеїв. [1]

Необхідно було створити нове суспільство, без якого істинне мистецтво, виражене в людському задоволенні від ручної роботи, неминуче зовсім зникне, а разом з ним і надія на щастя людства» [20]

Оскільки автори «Руху мистецтва і ремесел» у своїй діяльності акцентували на комплексному питанні творення гармонійного середовища, центральним об'єктом для них постало його предметне наповнення. Предметові побуту, таким чином, надавалося естетично-виховного значення. [1]

Представник британської школи ілюстрації Вальтер Крейн зазначав: «Ілюстрований каталог виставки 1851 р. надає достатньо доказів жахливості ніби-то «художніх» декоративних виробів. Досягнута остання стадія розпаду – здається настав

період небаченої потворності декоративних меблів та декоративного оформлення» [18]

Перед дизайном завжди щось стоїть, дизайн не виникає з нічого. Певне соціальне, культурне та економічне підґрунтя завжди вказує напрямок у якому рухатися наступному поколінню. У руслі тенденцій свого часу, де ідеологія « Руху мистецтв і ремесел» відіграла відчутну роль, підприємницька діяльність, мистецька у сфері художніх промислів займали соціально активну нішу в громадському житті. [6] Так і нині нові тенденції, що 'являються на міжнародному ринку впливають на суспільство, вони несуть не тільки естетичну функцію, а й у деяких питаннях можуть порушувати певну громадську ідею і таким чином закликати до дій.

Пропагуючи ідею мінімалізму Вільям Морріс, звісно не був абсолютним мінімалістом і його орнаменти, текстиль, шпалери теж важко назвати такими, проте вони вважалися лаконічними на той період. Рис. 1. Можливо з плином часу наш мінімалістичний дизайн вже також здаватиметься занадто важким. Адже в різних країнах, в різних культурах своє бачення, свій стиль, своє сприйняття. Так, наприклад, нашому дизайну ще далеко до Японського мінімалізму. Проте ідея з якою він йшов відповідає ідеям сучасників. Не повинно бути просто красивих речей, річ має бути на своєму місці, служити людині і впливати на неї особливо одухотворюючи.

Цінність ручної праці завжди була високою, проте тривалий час надавали перевагу машинному виробництву, адже це швидше, дешевше, зручніше. Проте машина просто штампує речі, в них немає особистості, певної ідеї, а робітники, що дивляться за конвеєрами завжди пригнічені. Досліджено, що саме ручне виробництво дозволяє зберегти творчу насолоду від самої праці та передати її виробу. Порівнюючи з сьогоденням можна зрозуміти, що більшість людей так само будуть високо цінувати ручну працю, вона оригінальна, унікальна та з певним сенсом, проте зазвичай

дороговартісна, а тому машинне виробництво і досі займає вагому позицію на ринку. [9]

Якщо брати до уваги тему умеблювання, то його можна порівняти з сучасними меблями. Рух «Мистецтва й ремесла» орієнтується на домашній затишок. Новий підхід базується на простих лініях, ясній конструкції та народних традиціях, конструкція повинна бути міцною і добре триматись на опорах. Оздоблення іноді обмежується видовбуванням різьби самим теслею. Суворі вертикалі і горизонталі меблів відповідають простій практичності архітектури цього наряду. Рис. 2.

Тепер про сучасну інтерпретацію умеблювання, вона так само проявляється у чітких лініях, простоті геометрії, опорі та красі. Рис. 3, Рис.4. Переважають меблі з натуральних матеріалів, часто застосовуються різні породи дерева. Тобто певні принципи і ідеї, матеріали, форми, вони вже були раніше, проте з кожним дизайнером, з кожним виробом постає нова унікальність.

Роботи митців характеризують спрощені форми, зручні для обробки матеріали, природні мотиви. Іноді вироби майстрів через простоту оздоблення можуть здаватись трохи грубуватими, але багатство замислу та творча індивідуальність надали їм нового оригінального змісту. Натуралістичні форми та ритміка рослин: квітів надають декору чистоту та зрозумілість. Кольорові сполучення чисті та яскраві: синій індіго, червоний, білий, сірий. Використання природних мотивів в текстильних виробах було тісно пов'язано з наростанням інтересу до сучасного оформлення інтер'єрів та ландшафтного дизайну. [3]. Тому їх можна вважати попередниками не тільки мінімалізму, а й модерну, адже використання природних мотивів – головний принцип цього напрямку.

Захоплення середньовіччям, яке Морріс успадкував від батька, пробудив інтерес до традиційного англійського оздоблення інтер'єру і втілювався в описах англійських маєтків в його письмових роботах, а особливо увага до рослинного світу відбилася на

дизайні його шпалер. Його дизайн створював особливу «візуальну мову», знаками якої були простота форми, ясність площин, орієнтація на природні властивості матеріалу, колірна насиченість, мальовничість і декоративність. [15].

Створена Моррісом і Дерлом флористична орнаментика продовжує викликати інтерес як з боку споживачів, так і з боку науковців.

Орнамент не просто мав декоративне значення, а був наділений глибоким символічним змістом [11].

Попри те, що рослинні орнаменти «Морріс і Ко», на думку Сараб'янова, ще не належать повною мірою модернові, видатний науковець визнає, що в пізніших творах 80–90-х рр. є розуміння орнаменту, притаманне зрілому модерну. [8].

«Червоний будинок», побудований в 1859 році став одним найкращим показником ідей руху. «Червоний будинок» – вражаюча і неординарна робота, покликана служити прикладом цілісного підходу до архітектурно-декоративного завдання і основи гармонійного житлового середовища. Рис.5.[7].

Житлове приміщення якнайкраще відповідало уявленню Морріса про ідеальний простір того самого Райського саду, що повинен складатись із «серії кімнат», рясно декорованих квітами. [8]. Основною порадою практикуючим майстрам було золоте правило — завжди працювати у згоді з духом природи, в гармонії з натуральними формами, наслідувати природу» [16].

Чарівні рослинні візерунки, створені майстрами компанії, широко відомі поціновувачами спадщини руху «Мистецтва і Ремесла» [10].

У міру розвитку дизайнерської освіти рух «Мистецтва і Ремесла» як окрема інституція остаточно вичерпав свої можливості й поступово зійшов нанівець. Однак в історії світового мистецтва він назавжди залишився уособленням «найграндіознішої реформи в декоративному мистецтві XIX століття» [19].

Рис. 1. Акант, шпалери. Вільям Морріс

Рис.2. Меблі напряму «Рух мистецтв і ремесл»

Рис.3. Сучасні меблі

Рис. 4. Сучасні меблі

Рис. 5. Червоний будинок В. Морріса

ВИСНОВКИ

Виявлено новітні засади руху «Мистецтв і Ремесл». Розглянуто суспільні та мистецькі процеси, що обумовили розквіт художнього дизайну і декоративного мистецтва країни і сприяли виникненню руху «Мистецтва і Ремесла». Виявлено елементи руху «мистецтва та ремесл» та їх вплив на

наступні покоління дизайнерів. Проаналізовано перехід від надмірного використання речей та показової розкоші на противагу до продуманого лаконічного інтер'єру, як способу життя. Виявлено орієнтування руху ремесл щодо умеблювання будинків. Показано вплив Середньовіччя на рух та В. Морріса.

ЛІТЕРАТУРА

- [1]. Аникст А.А. Уильям Моррис и проблемы художественной культуры / Аникст А.А. // Уильям Моррис. Искусство и жизнь. М.: Искусство, 1973. – С. 7–49
- [2]. Валуysкая Ю.А. Уильям Моррис и Движение искусств и ремесел Саратов, 2016.
- [3]. Веб-сайт «Мистецтво та ремесло» Вільяма Моппика. URL : <http://https://plomin.club/arts-and-crafts/>
- [4]. Веб-сайт Рух мистецтв і ремесл. URL : <https://www.interior.ru/architecture/-94425fantasticheskhtserkveimremakovetsa.html>
- [5]. Веб-сайт Рух мистецтв і ремесл. URL: <https://studfile.net/preview/5775032-/page:4/>
- [6]. Вильям Моррис и английское рабочее движение // Интернациональная Литература. – 1939. – № 5–6. – С. 259.
- [7]. Гольдзонт, Э. А. Уильям Моррис и социальные истоки современной архитектуры. – М.: Стройиздат, 1973. – 174с.
- [8]. Грей Р.П. Уильям Моррис и «Движение Искусств и Ремёсел» / Р.П. Грей // Стиль жизни стиль искусства. – М.: Гос. Третьяковская галерея, 2000. – С. 75–94.
- [9]. Мартиненко Н.М. Життєвий шлях і творча діяльність Джона Генрі Дерла в контексті руху «Мистецтва і ремесла». – Київ, 2016
- [10]. Мартиненко Н. Семантика рослинних орнаментів «Морріс і Ко»
- [11]. Сарабянов Д.В. Стиль модерн / Сарабянов Д.В. – М.: Искусство, 1989. – 294 с.: ил. – ISBN 5-210-00073-7.
- [12]. Старовойтова А.К, Зуєва Є.Г. Дослідження формування художньо-композиційних принципів дизайну на основі руху «Мистецтва та ремесла»
- [13]. Поліха Л.Я. Вияв «Мистецтва і ремесла» у дизайні календарів та журналів Закарпаття початку ХХ століття. Вісник., ХДАДМ
- [14]. Ямборко О.Я. Історія «Руху мистецтв і Ремесл»:соціокультурний контекст – Вип.25.2017
- [15]. Ямборко О.Я. Тканий художній текстиль у контексті «Руху мистецтва і ремесл»
- [16]. Costelloe M. Timothy. The British aesthetic tradition: from Shaftesbury to Wittgens tein / M. Timothy Costelloe. — Cambridge : Cambridge University Press, 2013. — 350 p.
- [17]. Greenstead Mary. An Anthology of the Arts and Crafts Movement : Writings by Ashbee, Lethaby, Gimson and their Contemporaries / [ed. Mary Greenstead]. — Aldershot : Lund Humphries Publishers Ltd, 2005. — 128 p.

REFERENCES

- [1]. Anikst A.A. William Morris and the Problems of Art Culture / Anikst A.A. // William Morris. *Art and life*. M.: *Iskusstvo*, 1973. – S. 7–49
- [2]. Valuyskaya Yu.A. William Morris and the Saratov Arts and Crafts Movement, 2016.
- [3]. William Morris Art and Craft Website. URL: <http://https://plomin.club/arts-and-crafts/>
- [4]. Arts and Crafts Movement website. URL: <https://www.interior.ru/architecture/-94425-fantasticheskhtserkveimremakovetsa.html>
- [5]. Arts and Crafts Movement website. URL: <https://studfile.net/preview/5775032-/page:4/>
- [6]. William Morris and the English labor movement // *International Literature*. – 1939. – № 5–6. – P. 259.
- [7]. Goldzant, E. A. William Morris and the social origins of modern architecture. – M.: *Стройиздат*, 1973. – 174с.
- [8]. Gray RP William Morris and The Movement of Arts and Crafts / R.P. Gray // *Lifestyle art style*. – M.: *Гос. Tretyakov Gallery*, 2000. – P. 75–94.
- [9]. Martinenko NM Life and creative activity of John Henry Derl in the context of the movement "Arts and Crafts". - Kyiv, 2016
- [10]. Martynenko N. Semantics of floral ornaments "Morris and Co"
- [11]. Sarabyanov DV Art Nouveau style / Sarabyanov DV - M.: *Искусство*, 1989. – 294 с.: ил. – ISBN 5-210-00073-7.
- [12]. Starovoitova AK, Zueva EG Research of formation of artistic and compositional principles of design on the basis of the movement "Arts and Crafts"
- [13]. Polycha L.Ya. Manifestation of "Arts and Crafts" in the design of calendars and magazines of Transcarpathia in the early twentieth century. *Bulletin., HDADM*
- [14]. Yamborko O.Ya. History of the Arts and Crafts Movement: socio-cultural context - Issue 25.2017
- [15]. Yamborko O.Ya. Woven artistic textiles in the context of the Arts and Crafts Movement
- [16]. Costelloe M. Timothy. The British aesthetic tradition: from Shaftesbury to Wittgens tein / M. Timothy Costelloe. — Cambridge : Cambridge University Press, 2013. — 350 p.
- [17]. Greenstead Mary. An Anthology of the Arts and Crafts Movement : Writings by Ashbee, Lethaby, Gimson and their Contemporaries / [ed. Mary Greenstead]. — Aldershot : Lund Humphries Publishers Ltd, 2005. — 128 p.
- [18]. Hamerton Ian. W.A.S. Benson: arts and crafts luminary and pioneer of modern design

[19]. Hamerton Ian. W.A.S. Benson: arts and crafts luminary and pioneer of modern design / [ed. Ian Hamerton]. – London : Antique Collectors' Club, 2005. – 303 p

[20]. Ruskin J. The Nature of Gothic [facsimile of 1892 Kelmscott press edition] / J. Ruskin ; [ed. by William Morris]. – London : Palace Athene, 2011. – 149 p. – ISBN 978-1-84368-070-3.

АННОТАЦІЯ

Олейник Е.П., Климчук А. С. Творческое движение «Искусства и ремесла» и его вклад в развитие дизайна

В статье рассмотрены основы движения искусства и ремесел.

Научная новизна заключается в рассмотрении причин создания движения и творческом поиске общего между движением искусств и восприятием минимализма в то время и нашим современным видением. Выявлены элементы движения «Искусства и ремесла» и их влияние на последующие поколения дизайнеров.

Дополнительно показаны причины возникновения движения и показано насколько это нужно сегодня. Проанализированы переход от чрезмерного использования вещей и показательной роскоши в противовес продуманного лаконичного интерьера, как образа жизни.

Оценен вопрос движения «Art & Crafts» как предвестника модерна.

Ключевые слова: лаконичный интерьер; художник - ремесленник; Уильям Моррис; единство материала; формы и образа жизни; Средние века; принципы дизайна; орнамент; мебель.

AUTHOR`S NOTE:

Oliynyk O.P., associate professor, Ph.D. Architect, Associate Professor of KDI, National Aviation University, Kyiv, Ukraine, e-mail: olena.oliynyk@npp.nau.edu.ua, orcid: 0000-0002-6786-0633

/ [ed. Ian Hamerton]. – London : Antique Collectors' Club, 2005. – 303 p

[20]. Ruskin J. The Nature of Gothic [facsimile of 1892 Kelmscott press edition] / J. Ruskin ; [ed. by William Morris]. – London : Palace Athene, 2011. – 149 p. – ISBN 978-1-84368-070-3.

ABSTRACT

Oliynyk O.P., Klymchuk A.S. Creative movement «Arts and Crafts» and its contribution to the development of design

The article discusses the basics of the movement of arts and crafts.

Scientific novelty lies in examining the reasons for the creation of the movement and in the creative search for similarities between the art movement and the perception of minimalism at the time and our modern vision. The elements of the «Arts and Crafts» movement and their influence on subsequent generations of designers are revealed.

Additionally, the reasons for the occurrence of movement are shown and how much it is needed today. The article analyzes the transition from the excessive use of things and indicative luxury as opposed to a thoughtful laconic interior as a way of life.

The issue of the «Art & Crafts» movement as a forerunner of modernity is assessed.

Key words: laconic interior; artist - craftsman; William Morris; unity of material; forms and way of life; Middle Ages; design principles; ornament; furniture.

Klymchuk A.S., master's student, National Aviation University, Kyiv, Ukraine, e-mail: 4624057@stud.nau.edu.ua, orcid: 0000-0002-3477-6144

Стаття подана до редакції 07.12.2020р.

Стаття прийнята до друку 18.12.2020р.